

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בגיאוגרפיה
של א"י

מועד קיץ תשע"ז 2017

סמל שאלון 057203

הפתרון נכתב על ידי

אמנון אפשטיין ואהוד אלדר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

ארץ ישראל

שאלון 057203

שאלה מספר 1 – תיירות:

א.

- טבריה – מאופיינת בתיירות שלושת האסים (SSS) - חול, ים, שמש. תיירים מגיעים לטבריה כדי לרבוץ בשמש במימי הכנרת.
- ים המלח – מאופיין בתיירות מרפא. תיירים מגיעים לטפל במחלות עור מהן הם סובלים.
- ירושלים – מאופיינת בתיירות דתית. עיר קדושה לשלוש הדתות. מוקד לסכסוכים אך גם למשיכת תיירות דתית.

אפשרויות נוספות שיתקבלו:

- טבריה – תיירות דתית (אתר ירדנית עבור הצליינים).
- ים המלח – תיירות שלושת SSS. אתר מצדה, שמורת עין גדי.
- ירושלים – כנסים בינלאומיים עסקיים/פוליטיים.
- חיפה – ים, גנים בהאים.

לשים לב לא לחזור על אותו סוג תיירות פעמיים.

ב. הבדלי לינות בין תל אביב ואילת:

בתל אביב מרבית הלינות של תיירים.

באילת מרבית הלינות של ישראלים (תיירות מקומית).

באילת תיירות מפותחת על בסיס האקלים החם גם בחורף והים האדום. מחירי הלינה היקרים מרחיקים תיירים. בשנים האחרונות גם הישראלים מתחילים לגלות את האתרים הזולים בחו"ל ומוותרים על אילת.

בתל אביב תיירות עסקית רבה ומפותחת, מיקום במרכז הארץ ובקרבת שדה תעופה, שפע של אטרקציות תיירותיות ואפשרויות עסקיות.

ג. בניה על חוף הים:

חלק גדול מקו החוף של ישראל משמש למתקנים שאינם מאפשרים לציבור להשתמש בו – נמלים, תחנות כח, מתקנים צבאיים ועוד. על מה שנשאר יש לשמור, לדעתי, פתוח לציבור ולטובת הדורות הבאים ולכן – אין לאשר בניה נוספת על קו החוף.

- תחבורה - בניה של מרינות (מעגנות) על קו החוף סוגרת אותו לשימושם של מיעוט עשיר של בעלי יאכטות ומונעות את החוף משאר הציבור.

- כלכלה- סגירת חופים וגביית תשלום עבור הכניסה אליהם מונעת מהציבור הרחב לעשות בהם שימוש.

אפשרות נוספת שיתקבלו:

- איכות סביבה – פגיעה בחי ובצומח (נר הלילה, צבי ים וכו).

שאלה מספר 2 – ירושלים

א.1. מוסדות ממלכתיים בירושלים:

- הכנסת
  - בית המשפט העליון
  - האוניברסיטה העברית
  - קרית הממשלה
  - יד ושם
  - הר הרצל
  - בנק ישראל
- (צריך לציין רק 4).

א.2.

הכנסת – בית הנבחרים והמחוקקים של מדינת ישראל. ממוקמת בגבעת רם בירושלים בירת ישראל ובקרבה לקרית הממשלה.

בית המשפט העליון – הגוף שבראש פירמידת המשפט בארץ, המוסד השיפוטי הגבוה ביותר במדינה. משכנו בגבעת רם בירושלים בירת ישראל.

קריית הממשלה – המבנים בהם יושבים משרד ראש הממשלה, משרד החוץ, האוצר, הפנים וכו. הממשלה מנהלת את ענייני המדינה מירושלים בירת ישראל.

למעשה מתקיים בגבעת רם חיבור של שלושת הרשויות – המחוקקת, המבצעת והשופטת (כנסת, ממשלה, בית משפט עליון).

ב.1. מבנה התעסוקה בירושלים:

מעיון בטבלה ניתן לראות כי בתחומי התעשייה והמסחר שיעור המועסקים בירושלים נמוך מהממוצע הארצי בעוד שבתחומי השירותים הציבוריים והמנהל שיעור המועסקים גבוה ביחס לממוצע הארצי – 41.2% בעיר לעומת רק 34.1% בממוצע הארצי.

הסיבות לכך הן אפשרויות העבודה הרבות יחסית במוסדות השלטון והעובדה כי התעשייה בה דלה ומסורתית ומבוססת על ענפים כמו מזון וטקסטיל. יש אומנם, מאז שנות התשעים, התחלה של תעשיית היי טק אבל זו קטנת משקל ביחס לערים אחרות בארץ.

ג.1. מטרופולין ת"א מורכב מטבעות רבות, הוא מתפתח לשלושה כיוונים, כולל בתוכו ישובים רבים וגדול יותר ממטרופולין ירושלים.

מטרופולין ירושלים מורכב מטבעת אחת בודדת (בנוסף לגלעין), מפחות ישובים ושטח והוא מתפתח רק לכיוון אחד – מערב.

ג2. קושי בהתפתחות מטרופולין ירושלים: ירושלים מאופיינת באוכלוסייה ענייה יחסית, בעיקר במגזרים החרדי והערבי. קיימת השתתפות נמוכה בשיעור היוצאים לעבודה (פחות נשים, פחות גברים חרדים) ומספר הילדים בה הוא רב ביחס לערים אחרות במדינה.

שאלה מספר 3: תחבורה

1) הבעיה בנתיבי איילון שהם ציר תחבורה מרכזי במטרופולין תל אביב שאליהם מתנקזים כבישים בין עירוניים מירושלים, מאשדוד והדרום, מאריאל, ממודיעין, ומחיפה והצפון, לכן נוצרים בהם עומסי מחבורה עצומים.

2) הנת"צ מאפשר לתחבורה הציבורית לנוע בחופשיות ובמהירות ללא המתנה בעומסי תחבורה ובפקקים משום שהוא מונע מכלי רכב פרטיים לנוע בו.

א.

1) המטרה במצלמות האוטומטיות למנוע באופן מוחלט מכלי רכב פרטיים לנוע בנת"צ, תוך מתן קנס כבד של 500 ₪ על עברייני התנועה.

2) תומך בשימוש במצלמות אכיפה בנת"צ כדי לאפשר לתחבורה הציבורית להסיע המונים במהירות ויעילות אל מקום עבודתם או מגוריהם, במיוחד לאלה שידם אינה משגת לרכוש רכב פרטי.

ב. שתי בעיות מתחום התחבורה היבשתית הן:

1) זיהום אוויר רב הנפלט ממכוניות פרטיות, רכבות ואוטובוסים במיוחד בערים הגדולות כמו ת"א.

2) מצוקת חניה וצפיפות רבה הפוגעים באיכות חייהם של תושבי הערים הגדולות.

שאלה מספר 4 – עלייה (אטלס ישראל)

א.

1949-1964 – עולים מגיעים בעיקר מאירופה, צפון אפריקה ואסיה (המזרח התיכון). מספר העולים הגדול ביותר מגיע מאזור מזרח אירופה (רומניה) וממרוקו (צפון אפריקה). מעל 200 אלף עולים מכל אחת מהן.

1990-2006 – עולים מגיעים בהמוניהם מאירופה וקצתם מאפריקה. מרבית העולים בתקופה זו מגיעים מברית המועצות (מה שמכונה "עליית שנות ה-90"). כמיליון עולים.

ב. ברה"מ – משבר כלכלי עמוק במדינה והתפרקות הפדרציה גורמים לתושביה לחפש לעצמם מקום אחר בשילוב עם חוק זכות השיבה שמאפשר להם לקבל בישראל אזרחות.

אתיופיה - מלחמת אזרחים במדינה מסכנת את גורל היהודים החיים בה והם מועלים לארץ במבצע אווירי מורכב.

1ג. מדיניות פיזור האוכלוסייה – כיוון שבתקופה זו המדינה עדיין צעירה ונטולת אמצעים, מצד אחד ואילו כמויות העולים, מצד שני, הן אדירות – נאלצת המדינה להתערב בענייני הדיור והתעסוקה של העולים. המדינה מכוונת את העולים למקומות ישוב ספציפיים מתוך כוונה לפזר את האוכלוסייה לכל אורך המדינה ובמקומות אלא היא מנסה לספק להם פרנסה בעבודות שהיא יוזמת.

מדיניות קליטה ישירה - כהפקת לקחים מהעבר משנה המדינה את צורת הקליטה לקליטה ישירה. בשיטה זו אין התערבות של הנהגת המדינה בהכוונת העולים למקומות הישוב ויש להם בחירה חופשית בבחירת מקום המגורים. העולים מקבלים סל קליטה שמאפשר להם להחליט בעצמם היכן יגורו ובמה יעסקו. משרדי הממשלה התערבו רק במציאת פתרונות דיור וכו'.

2ג. השפעת העליה על המערכת הישובית בישראל:

- מוקמים כ-150 מושבים חקלאיים ("מושבי עולים").
- מוקמות 29 "עירות פיתוח".

מספיק לדבר רק על דוגמא אחת מבין השתיים.

שאלה מספר 5 – אקלים מדברי

א. מאפייני האקלים המדברי בישראל:

- מיעוט משקעים, פחות מ-200 מ"מ.
- משרע טמפרטורות גדול (חס ביום, קר בלילה)
- לא נוח לאדם וסובל מתופעות מקשות כמו סופות חול, אירועי קרה ושיטפונות.

ב. גורמים להיווצרות האקלים המדברי:

- בבקעת הירדן וים המלח קיים בעצם מדבר בצל גשם שנוצר כיוון שההרים שמעליו מונעים חדירת משקעים אליו ואילו האוויר שהוא מקבל מתחמם בזמן ירידתו אל הבקעה. כך נוצר אקלים מאוד חם ויבש שמקבל משקעים רק דרך אירועי שטפון.

- גורמים להיווצרות האקלים המדברי בנגב ובערבה:

הנגב והערבה שוכנים במה שמכונה "רצועת המדבריות העולמית". רצועה זו מצויה בקו רוחב 30 בצפון ובדרום כדור הארץ. ברצועה זהו המרחק מהשמש אל כדור הארץ הוא הקצר ביותר (זניט). קרני השמש שפוגעות בעוצמה חזקה באזור וגורמות לקרינה חזקה, לטמפרטורות גבוהות במהלך היום, ולמיעוט במשקעים.

היווצרות אקלים מדברי באזור בקעת הירדן וים המלח – היווצרות אקלים מדברי בנגב והערבה -

ג. בניה תואמת אקלים מדברי :

- בניה על מצוקים כדי להינות מזרימת אוויר.
- בניה צמודה למצוק כדי ליהנות מהצל או אפילו במערות בתוך המצוק כדי ליהנות מהקרירות.
- קרים בתים עבים להגברת בידוד.
(מספיק לדבר על שיטה אחת).

שאלה מספר 6 – זיהום אוויר מדרש תמונה :

שימושי הקרקע הנראים בתמונה אשר מזהמים את האוויר : תחנת הכוח רידינג, שדה דוב עם מסלולי ההמראה והנחיתה, כלי רכב רבים.

א.

- תחנת הכוח רידינג מופעלת כיום מגז טבעי, שהוא מזהם פחות מפחם או נפט, ניתן לצמצם את הזיהום על ידי התקנת סולקנים בארובות, הגבהת הארובה לגובה רב מעל לגובה ארועי קרה. תחנות ניטור יוכלו לאתר את הזיהום ולדווח למשרד לאיכות הסביבה, זה ייתן ארכה לחברת החשמל לתקן את סיבת הזיהום.
- צמצום זיהום האוויר בשדה דוב ניתן לביצוע רק אם יועתק השדה למקום אחר, רחוק מאזור מגורים, למשל, לייבש קטעי ים ולהעביר את השדה לאזור המיושב.

ב.

(1) טביעת רגל אקולוגית היא סך כל משאבי הקרקע המים והאוויר הדרושים למדינה כדי לקיים רמת חיים טובה של אזרחיה.

(2) ככל שהמודעות של האוכלוסייה לפיתוח בר קיימא תגבר כך תקטן טביעת הרגל האקולוגית, ויצומצם זיהום האוויר הנגרם ע"י תעשייה ותחבורה, תוך שימוש בטכנולוגיה מודרנית ובתקנים מחמירים עם עברייני זיהום. וכל זאת במטרה לשמור על איכות הסביבה בתקופה הנוכחית ובעיקר בעתיד לטובת הדורות הבאים.

א.

- אנרגיית הרוח היא מתחדשת ולא מתכלה בהשוואה למקורות האנרגייה המאובנים כמו נפט, פחם וגז טבעי, היא אינה יוצרת תלות כלכלית פוליטית במדינות המספקות מקורות אנרגייה מאובנים לישראל. לא מותנת בתנודות המחירים בעולם כפי שקיים בנפט.
- אנרגייה ידידותית לסביבה, אינה מזהמת את האוויר, לא פולטת גזי חממה ובכך מסייעת לאיכות הסביבה ולצמצום הנזקים הנגרמים מההתחממות הגלובלית. המטרה היא ליישם את החזון "לקראת אפס פליטת פחמן בישראל".

ב.

- טורבינות הרוח עלולות לפגוע בשטחים הפתוחים. אם יהיה צורך במספר רב של טורבינות רוח ובצפיפות רבה, משום שטחה הקטן של המדינה והמרחק הקצר בין טורבינה אחת לשנייה, זה לא יאפשר פיתוח חקלאות או ריאה ירוקה בשטח שמתחתיהן.
- בעלי כנף: מדינת ישראל היא ציר מרכזי לנדידת בעלי כנף, כחצי מיליארד עופות מ-540 סוגים שונים, המגוון הביולוגי הוא עצום. טורבינות הרוח עלולות לפי דבריו של אוהד הצופה לפגוע בבעלי כנף, הם יתקלו בלהבי הטורבינה, רעש מתמשך, וקרינה חזקה.
- אם יוקמו טורבינות הרוח בנגב או בגליל נזדקק לקווי הולכה ארוכים מאוד, אלה יפגעו בנוף, ובמערכות האקולוגיות המקומיות כמו צמחייה ובע"ח. טורבינות הרוח וקווי ההולכה עלולים לסכן גם את בריאות התושבים המתגוררים בסמיכות.

מזרח תיכון

שאלה מספר 8 – אוכלוסיה:

א. 1. האזורים בעלי צפיפות אוכלוסיה גבוהה הם: מזרח כוויית, דרום מערב תימן והפרת והחידקל.

האזורים בעלי צפיפות אוכלוסיה נמוכה הם: מערב מצרים ומזרח ירדן.

2. במזרח כוויית צפיפות האוכלוסיה גבוהה משום תשתיות הנפט המפותחות. הכוללות ערים חדשות, נמלי נפט. בתי זקוק, כל אלה משכו מהגרים רבים ממדינות עניות בנוסף לתושבי המדינה עצמה.

במזרח ירדן הצפיפות נמוכה מאוד בגלל האקלים המדברי השורר באזור, מיעוט הגשמים, דיונות חול, סופת חול כל אלה מהווים חסם פיתוח ומקשים מאוד על התושבים באזור.

חקלאות:

- פיזור אוכלוסיה לאזורי המדבר על ידי הקמת פרויקטים בתחום החקלאות וההשקיה אשר יוצרים מקורות תעסוקה חדשים כך שאוכלוסיה חלשה וענייה שרובה מובטלת תעדיף לעבור לאזור זה, למשל העמק החדש במצרים.

תחבורה:

- פיתוח אמצעי תחבורה, כולל כבישים ומסילות ברזל, כפי שעשתה מצרים בסיני דבר שהאיץ את פיתוח התיירות.

שאלה מספר 9 – מפעל העיור הירדני

א. תוכנית תעלת העיור מתקיימת בשטח שבין הכנרת בצפון וים המלח בדרום. ניתן לחלקה לשני חלקים: חלק צפוני של תעלת העיור מהירמוך ועד נחל זרקא (כ-105 ק"מ אורך) וחלק דרומי מנחל זרקא ועד לים המלח (כ-25 ק"מ).

ב. מטרות הקמת מפעל העיור:

- הרחבת השטח החקלאי המושקה בירדן והרחבת שטחי החקלאות והגדלת היבולים.
- פיתוח התיישבות באזור.
- פיזור אוכלוסיה שמתרכזת בעיקר באזור הבירה עמאן.

ג. השפעות של הקמת מפעל העיור על הכלכלה בירדן – המפעל אפשר הוספת כ-250 אלף דונמים חקלאיים למדינת ירדן המדברית שהיוו כשליש מסך השטח המעובד בממלכה. החקלאות באזור מבוססת על חממות ומערכות השקיה מתקדמות ומאפשרות אספקת מזון שוטפת למדינה הענייה והיבשה. פיתוח הפרוייקט כלל הכשרת החקלאיים לשיטות עיבוד והשקיה חדשות.

בעזרת התעלה הפך אזור הבקעה ליצואן מזון גם למדינות שכנות באזור המפרץ הפרסי.

א. יתרונות למדינות המזוה"ת בהשתלבותן בכלכלה הגלובלית:

- **נפט** – חלק גדול מעתודות הנפט של העולם נמצאות במזרח התיכון. כספי הנפט חוזרים למדינה המפיקה ומפתחים אותה, בעיקר בתחומי התעשייה הפטרו-כימית, התעופה והספנות. גם עובדים זרים רבים נכנסים למדינות הנפט לחפש בהן עבודה בתחום.
- כוח עבודה זול, מאפשר לחברות זרות לייצר בה (חברות רכב, למשל, שמייצרות במצרים).

חסרון למדינות המזוה"ת בהשתלבותן בכלכלה הגלובלית:

דת – מאפיינים דתיים מזרח תיכוניים מקשים על השתלבות בכלכלה הגלובלית: קנאות דתית, מעמד אישה נמוך, הקפדה על לבוש מסורתי והימנעות (או אף פגיעה) בלובשי ביגוד מערבי. כל אלה יקשו על ההשתלבות בתהליך.
אפשר לדבר גם על קשיי בתחבורה ובתקשורת.

ב. טורקיה וגלובליזציה

1. טורקיה נמצאת בצפון המזרח התיכון, בצמידות לאירופה. למעשה, חלקה הקטן של תורכיה מוגדר אירופאי וחלקי העיקרי אסייתי, כך שיש ויכוח לגבי למי היא שייכת. תורכיה מנסה, ללא הצלחה עד כה, להתקבל לאיחוד האירופי המשותף. מיצר הבוספורוס מהווה נתיב שייט חשוב מרוסיה לים התיכון.
2. **השפעות מיקומה של טורקיה על השתלבותה בכלכלה הגלובלית:**
  - טורקיה יכולה להוות גשר מסחר של סחורות ממדינות המפרץ וערב לעבר אירופה. זה יכול לקרות דרך היבשה בזמנים של שלום או דרך הים בתקופות מלחמה. (רכבת העמק החדשה, למשל, מעבירה סחורה טורקית רבה דרך נמל חיפה ורכב העמק לכיוון ירדן ומדינות המפרץ).
  - פועלים טורקים זולים (מבחינת שכר יומי) יכולים ליומם/להגר לטובת עבודה במדינות אירופה המפותחות יותר.

שאלה מספר 11 – ערים

א1. גורמי מיקום לשימושי הקרקע:

- תעשייה – ממוקמת בריחוק ממרכז העיר משיקולי סביבה.
- מרכז העסקים המודרני ממוקם ליד תחנת הרכבת משיקולים כלכליים.

א2. גורם סביבתי – בעיר העתיקה שיקולי סביבה לא היו חשובים. כולם גרו בדוחק בין החומות משיקולים ביטחוניים בעיקר. מרגע שהסתדרו ענייני הבטחון והחלה התקדמות החלה גם יציאה אל מחוץ להגנת החומות ושיקולים נוספים נכנסו לעניין. התעשייה היא מזהמת ומרעושה ולכן נשאף למקם אותה רחוק מהמקומות האיכותיים שלנו. מי שבכל זאת יתגורר לידה אלו בני מעמד הביניים שעובדים בה.

גורם כלכלי – תחבורה היא גורם מרכזי בימינו וקרבה אל ציר תנועה חשוב לכל מרכז עסקים מודרני. תחנת הרכבת תאפשר למרכז העסקים לשנע סחורות ואנשים אליה וממנה.

ב. דגם "עיר-כפר" – אוכלוסיה כפרית גדולה שעזבה את כפר הולדתה, עברה אל העיר הגדולה והתיישבה בה בשכונות פלישה, לרוב, תוך שהיא ממשיכה לנהל אורך חיים כפרי.

גורמים להתפתחות דגם עיר כפר:

- עוני ואבטלה בכפר דוחפים אוכלוסיה להגר למקומות בהם יש להם סיכוי למצוא עבודה. העיר הגדולה מושכת אותם בזכות ריבוי אפשרויות תעסוקתיות לעומת הכפר.
- כשאותה אוכלוסיה מגיעה לעיר היא עדיין איננה אוכלוסיה "עירונית". הם עניים, חסרי השכלה ומתקשים להשתלב. כיוון שכך הם מתבססים בשכונות פלישה בטבעות סביב העיר, מתפרנסים בדוחק מכלכלת "באזר" ויוצרים את דגם ה"עיר-כפר" המדובר.

12) המאמר – עיור בעולם הערבי והמערכת הבינלאומית

א. מדינות העולם הרביעי: תימן וסודן.

- במדינות אלו רמת העיור נמוכה, פחות מ-50% של אוכלוסייה עירונית. התשתיות העירוניות לקויות.
- רוב התושבים עדיין חקלאים, רמת התעשייה נמוכה. בתימן היגרו גברים רבים למדינות הנפט, הכסף שהם שלחו הביתה לא הספיק לפיתוח כלכלי. בסודן מתחוללת מלחמת אזרחים המונעת פיתוח והורסת תשתיות קיימות.
- מדינות נאו קולוניאליות – מרוקו ותוניס: עיור כפול: זה כולל עיר מוסלמית עתיקה מהתקופה הטרום קולוניאלית עם מסגדים, בזאר, סמטאות צרות, ולידה עיר מודרנית שנבנתה ע"י הצרפתים. לאחר עזיבת הצרפתים, נכנסו לשכונות החדשות השכבות העשירות והאליטות, ובעיר העתיקה התקבצו האוכלוסיות העניות והחלשות. הסיוע הכלכלי של צרפת נמשך, והתלות של מרוקו ותוניס בה גדלה מאוד. חלק מהרובעים העתיקים שופצו לטובת פיתוח תיירות.
- מדינות העימות כוללות: לבנון, סוריה, ירדן, מצרים.
- מדינות הנפט למחצה: עיראק ואלג'יריה.
- מדינות הנפט: ערי אינסטנט, כולל קטאר, כוויט, ברית האמירויות הכוללת את דובאי ואבו דאבי.

ב. לפי המאמר המדינות שתושפענה מאוד מירידת מחירי הנפט הן מדינות העימות, משום הקיצוץ בתרומות ובסובסידיות ממדינות הנפט העשירות. שובם של מאות אלפי עובדים לירדן או לסוריה יוצר לחץ כבד על כלכלתן, בעמאן גדל היקף המובטלים, והתרחבו שכונות העוני.

מדינות העולם הרביעי מושפעות פחות מכולן מירידת מחירי הנפט משום שרמת הפיתוח בהן נמוכה מאוד, היקף התעשייה קטן, ולכן צריכת האנרגיה מנפט קטנה מאוד. תימן חשפה בשטחה שדות נפט קטנים ובהם נלקטו המהגרים המגורשים ממדינות הנפט, כמות נפט זו מספקת את צרכיה ולכן אין כל משמעות לירידת מחירי הנפט.